

nemůže odpustit, že věnujeme tak málo místa začínajícím. Nuže: básně, o nichž jsme tu mluvili, představují sotva jedno procento z příspěvků, jež se nám hromadí na stolech. A toto jedno procento, pečlivě vybrané nikoliv podle osobního vkusu redakce a redakční rady, nýbrž celkem eklekticky, bez ohledu na souhlas či nesouhlas s uměleckým vyznáním jednotlivých autorů, takže sotva lze mluvit o potlačování určitých *dobrých* příspěvků, jež by nebyly po chuti redakci, tedy toto procento mluví dost přesvědčivě o zbývajících devadesáti devíti. Tisknout více, tedy snížit kritéria, nebo dokonce tisknout jen začínající, znamenalo by zničit Květen jako časopis a učinit z něho bez tvarý konglomerát nevyzrálých – a vesměs pro čtenáře naprosto nezáživých – pokusů. V takovém prostředí by se sotva cítil dobře skutečný talent; a těm ostatním, kteří jsou zatím jenom plni chuti a dobré vůle, by otištění stejně nijak nepomohlo. Píší nám sice, že by ohromně potřebovali „setkat se s ohněm čtenářské i odborné kritiky“, ale je zcela jasné, že by podobné otištěné pokusy zapadly naprosto bez ohlasu, i když by jistě – nepochybujeme – dlouhá léta odpočívaly pečlivě vystřiženy v teple rodinných alb.

Bude proto daleko užitečnější zachovat pro rubriku nových jmen co nejvyšší nároky – a navíc si jí v Květnu samotném pravidelně kriticky všímat. Nejinak by tomu ostatně mělo být i s prozaickými debuty, jež se objevují v Květnu.

(1957)

PRÓZA V KVĚTNU

Josef Vohryzek

Diskuse o tvorbě mladých spisovatelů se téměř výhradně soustředily na poezii. Próza zůstává v pozadí. Není se čemu divit. Próza reaguje vždy pomaleji na změněnou atmosféru, pomaleji a „důkladněji“. I schematismus a vše, co s ním souviselo, byl proto v próze „důkladnější“ a „důkladnější“ musela být i její krize. Poezie má jaksi tradičnější právo na subjekt a některé jeho neplechy; a próza je prozatím přece jen masovější

artikl. Proto byly různé zvrácené postuláty vůči próze kladeny s větší důsledností.

Přesto si na závěr ročníku zaslouží povídky otištěné v Květnu aspoň stručnou úvahu. Nepůjde o rozbor a hodnocení každé z nich, ani těch nejlepších. Jde spíš jen o odpověď na otázku, zdali se na stránkách Května vůbec objevuje prozaická tvorba, která by nasvědčovala tomu, že si také mladá generace prozaiků vytváří nějaký vlastní profil, i když jeho rysy budou jistě mnohem méně výrazné než u mladé poezie.

Povídka Jindřišky Smetanové Antifaschist Stönke (č. 3) působí snad ze všech dojmem nejzralejším, nejvyrovnanějším. Při své krátké zkušenosti je autorka v této povídce vypravěčkou natolik „hotovou“, že se mi vnucuje otázka: A co dál? Její povídce nechybí nic, co ve správné povídce má být. Chybí jí právě jen něco z toho, co je krásné u začátečníků: ta neuhlazenost, trhliny a nehoráznosti, to ukvapené plácání křídly, které svědčí o tom, že záměr přesahuje schopnosti. J. Smetanová napsala krásnou povídku, ale bude-li takto pokračovat, pak má před sebou jen perspektivu neustálého zdokonalování. A to je málo. Její Stönke je vylíčen lépe a pravdivěji než podobné postavy u jiných autorů, ale není nový a není viděn nově.

Výňatek z připravovaného románu Karla Ptáčníka (č. 1) svědčí o úsilí naplnit vyprávění realitou a děním až po okraj. Je to nedůvěra k reflexím a komentářům, která nutí k maximální objektivitě a vytváří pevně sřetězené, téměř kaleidoskopické záběry, které jsou přitom logicky ukončenými epizodami. Prozatím však není možno vytvořit si představu, do jaké míry se Ptáčníkovi podaří stmelit rozvětvenou stavbu myšlenkově prokreslenými charaktery. Je tu ale cítit cílevědomé „nabírání reality“ rukama lačným po tom, co je hmotné, co má barvu, vůni a tři rozměry.

Ivan Klíma jde ve svých prózách opačnou cestou. Při jejich zrodu hrál hlavní roli rozjitřený intelekt. I. Klíma vystihuje nejnaléhavější morální problémy tím, že je převtěluje v životní příběhy. Ve svých povídkách je dosud právě spíš převtěluje, než řeší. Vyřešeny jsou – mám dojem – ještě dřív, než vznikly figury, situace, příběh. Proto Klíma zápasí hlavně se smyslovými kvalitami, zatímco intelektuální proces tvůrčí působí jako něco do značné míry předem hotového a jasného. Díky tomu dovede Klíma velmi citlivě postihnout vždy nejzávažnější společenský problém; ale na druhé straně mu hrozí nebezpečí, že se naučí naplňovat své povídky smyslovým poznáním řemeslnou cestou.

Balada o nenápadné paní (č. 7) je, pokud vím, první otištěnou povídkou Věry Kalábové. Kalábová si neklade předem úkol vybudovat příběh, vystavět typ, který by řešil ten či onen problém. Její povídka je jednou z těch, jimiž by bylo možno ilustrovat Šaldovu myšlenku o umění, které

není *vědění*m, ale *poznáváním*. Je silná citlivou smyslovou pamětí a schopností vžít se beze zbytku do lidského osudu, analyzovat jej na malé ploše bez popisnosti a hodnotit to, co se hodnocení mimouměleckými prostředky vymyká.

Stručně by bylo možno charakterizovat prózu v Květnu dvěma nejvýraznějšími rysy: snahou řešit nejžhavější společenskou problematiku, kolem které se dosud chodilo s ostýchavě sklopenýma očima, a úsilím o reálnější, plastičtější obraz skutečnosti bez přizpůsobování životní pravdy apriorním představám. Jako v mladé poezii, tak i v próze probíhá dvojediný proces zcivilnění spolu s posílením subjektivního prvku. To, co bývá obecně označováno termínem „poezie všedního dne“, objevuje se tedy i zde. Světovému názoru a ideologii se tím dostává místa, které jim přísluší. Stávají se součástí pohledu na svět a přestávají být zdrojem samotné inspirace a obrazovtornosti. Tímto zdrojem se stává výhradně realita a vlastní prožitek.

Jako v poezii, tak i v próze je tato cesta poznamenána prohrami také tam, kde zcivilnění není provázeno subjektem dost silným. Proto některé prozaické pokusy trpí žánrismem, např. Klánského U střelnice (č. 4), Příbského Začínal listopad (č. 5) aj. Je to totiž právě subjekt – ne subjektivismus! – který ztvárněné realitě dává smysl. Není tomu tak dávno, kdy subjekt byl strašidlem, proti kterému kdekdo vedl svatou válku. Statečné články Olgy Berggolcové, které razily pojem „sebevýjádření“, známá báseň Milana Kundery v jeho první sbírce („sebe básník zpívá“) – jmenuji tyto dva příklady jen namátkou – to byl boj sebezáchovného odporu proti odlidštění poezie popíráním úlohy subjektu. Přese všechno škytání nedomrhlých dogmatiků to byl boj vítězný a jeho dosah není omezen na poezii. Prokazuje svou životaschopnost právě teď, kdy mladá literární tvorba sahá po společenské problematice mnohem vášnivěji a opravdověji než před lety. Jde-li totiž o subjekt, nejde o subjekt ledajaký. Je to subjekt, který míří ze sebe, který se nezhlíží v nějakém malicherném „já“, ale chce pojmut lidi celé, lidi takové, jací jsou. Nejde o vyjádření subjektu snad jen sebeanalýzou, ale především analýzou skutečnosti a lidí, s nimiž svůj život sdílím. Je v něm odpor k patosu, který dekoruje, hlučí a lže; a je v něm patos poznání dnešního člověka. Je v něm úsilí po objektivitě, ale není v něm lhovost, citové nezaujatosti a indiference. Odpor k předstíranému patosu a úsilí o objektivitu neznamenají slepotu před tím, že lidé žijí ideály a že chodí po ulici se srdcem plným snů. Znamená to jen vůli a potřebu prověřit patos činem a sen skutečností.

(1957)